

آشوکا، تالار، در شبه‌قاره دو تالار معروف بدین نام وجود دارد:

۱. تالاری در شهر باستانی پاتلی پوترا (پتنه امروزی) منسوب به چندراگوپتا یا جانشین او آشوکا (حک: ۲۷۳-۲۳۲ یا ۲۶۲-۲۳۸م) سومین امپراتور سلسله موریان.

ویرانه‌های این شهر که در کاوشهای باستان‌شناسی ۱۳۳۰-۱۳۳۱ق / ۱۹۱۲-۱۹۱۳م کشف شد، گواهی است بر نفوذ فرهنگ و تمدن ایران عصر هخامنشی در هند باستان. همانندی این شهر و تالار آشوکا با تالار آپادانا در تخت جمشید به گونه‌ای است که آن را مجموعه‌ای هند و پرسپولسی (۱) خوانده‌اند (فوسمن، ۷۸۰). این شهر، طی قرارداد صلحی توسط سلوکیان به امپراتوری موریان واگذار شده بود، علاوه بر ساکنان ایرانی، سنت دیوانسالاری هخامنشی هم در آنجا وجود داشت. این سنت چنان بود که آشوکا قوانین معروف خود را در برخی ستونهای سنگی به خط آرامی و زبان فارسی نگاشت (همان‌جا). درحالی‌که، برخی شباهت تالار آشوکا را با تخت جمشید تنها شباهتی ظاهری دانسته‌اند (سوارپ، ۶۶)، برخی دیگر چون اسپونر (۲) و مولتن (۳) نفوذ ایران را در تکوین سلسله موریان نفوذی سازنده و همه‌جانبه می‌دانند (نک: غروی، ۴۹-۴۸). به نظر می‌رسد که موریانها، هنر، فرهنگ و سیاست دودمان هخامنشی را به‌عنوان نمونه‌ای برتر پذیرفته بودند و از آن پیروی می‌کردند (نک: فوسمن، ۷۸۱-۷۸۰).

کاخ پاتلی پوترا پهنه متوازی الاضلاعی است که با دیوار چوبی خیره‌کننده‌ای احاطه شده که روزنه‌هایی برای دیده‌بانی تیراندازان بر آن تعبیه کرده‌اند. بر فراز این دیوار ۵۰۰ برج قرار دارد و ۶۴ دروازه از آن حفاظت می‌کنند. کاخ سلطنتی در داخل حصار از یک رشته تالارهایی ستون‌دار تشکیل شده که از لحاظ طرح و آرایه‌های داخلی، چنان‌که محققان گفته‌اند از کاخهای هخامنشیان در تخت جمشید الهام گرفته است (سوارپ، همان‌جا).

استفاده از سنگ در این دوره موریان به عصر آشوکا باز می‌گردد، از ستونهای تالار سلطنتی گرفته، تا ستونهای یک پارچه‌ای از سنگ که بر آن قوانین آشوکایی نقر شده است. اندیشه حک فرمان بر روی سنگ و صخره نیز باید الهامی از

دوران هخامنشی باشد. معماری تالار آشوکا دارای دو ویژگی است: نخست آنکه ستونهای سنگی به‌گونه‌ای صیقل خورده‌اند که درخششی فوق‌العاده یافته‌اند و در این کار مهارت و استعداد بومی خاص هویدا است (همو، ۶۷-۶۶): دیگر آنکه الوارها و ستونهای چوبی تالار طی قرون متمادی در زیر ویرانه‌ها و در زیر خاک محفوظ مانده‌اند (نهر، ۲۲۴/۱). اسپونر در گزارش رسمی خود محفوظ ماندن این چوبهای باستانی و لبه‌های صاف و صیقلی آنها را که به شکلی تقریباً نامرئی به هم پیوند خورده بود عالی و کم نظیر خوانده و گفته است این تالار با چنان دقت و مراقبتی ساخته شده که احتمالاً امروز هم نمی‌توان بدان خوبی کار کرد (همان‌جا).

۲. تالاری در کاخ ریاست جمهوری در دهلی. این تالار بزرگ که در گذشته بال روم (۴) خوانده می‌شد در ۱۳۱۱-۱۳۱۲ش / ۱۹۳۲-۱۹۳۳م به دستور همسر نایب السلطنه هندوستان، خانم ویلینگدون (۵) برای پذیراییهای رسمی ساخته

شد، و معماری ایتالیایی به نام کلنلو (۶) بر آن نظارت داشت. گفته‌اند ۱۰ تن از هنرمندان از جمله عبدالرشیدخان، محمدیمین و مشتاق احمد در آن کار می‌کردند. این تالار به شکل مربع به ضلع ۹۰ پا ساخته شده و طاقها و زاویه‌ها و غرفه‌هایی در اطراف آن قرار دارد (حکمت، ۱۲۹).

معماری این تالار ترکیبی است از سبکهای بایری، ایرانی و معماری نوین که با شعر و نقاشی ایرانی تزیین شده است. اشعار بسیاری از شاعران بزرگ فارسی زبان چون خیام، نظامی، سعدی، جامی و امیرخسرو دهلوی بر گرداگرد دیوارها و سقف نقش شده و غلطهای فاحش این شعرها نشان می‌دهد که هیچ یک از کتیبه‌نویسان فارسی نمی‌دانسته‌اند (همان‌جا).

در وسط سقف تالار، تصویری رنگ روغنی از فتحعلی‌شاه قاجار در شکارگاه قرار دارد. احتمالاً نقاشیهای تالار از خمسه

1. Indo-Persepolitan	2. Spooner
3. Moulten	4. Ball Room
5. Willingdon	6. T.Colonelo

نظامی مصور که در زمان فتحعلی شاه برای او فراهم شده بود، اقتباس شده است. نقاش این تابلو مهرعلی نام دارد و گفته‌اند که تابلویی شبیه به آن قبلاً توسط دولت ایران به هند داده شده بود (همو، ۱۳۰).

از نقاشیهای تالار باید به تصویر بانوی ایران، تصویری تمام قد و خیالی از نظامی گنجوی، تابلوهایی مربوط به شکارگاه در ضلعهای غربی، جنوبی، شرقی و شمالی تالار اشاره کرد (برای آگاهی بیشتر از ویژگیهای تابلوها و متن اشعار فارسی کتیبه‌ها نک: همو، ۱۲۹). گفته‌اند که این تالار بیش از آنکه آشوکا خوانده شود، «تالار ایران» نام داشته است (دایرةالمعارف فارسی، ۶۰۲/۱).

منابع: حکمت، علی اصغر، نقش پارسی بر احجار هند، تهران ۱۳۳۷ش؛ غروی، مهدی، «سیری در هنر ایران و دیگر سرزمینهای اسلامی»، هنر و مردم، دوره جدید، شم ۱۱۴، فروردین ۱۳۵۲ش؛ نهرو، جواهر لعل، کشف هند، ترجمه محمود تفضلی، تهران ۱۳۶۱ش؛ نیز:

Fussman, G., "Aśoka ii-Aśoka and Iran" *Iranica*, vol. 2; Swarup, Shanti, *5000 years of Arts and Crafts in India and Pakistan*, Bombay 1968.

محمد اکرم شاه